

EL-LETÂIFU'L-GIYÂSÎYYE

AHÎ EVREN

VakıfBank Kültür Yayınları: 0276
Klasik: 019

EL-LETÂİFU'L-GİYÂSİYYE
ŞEYH NASİRÜDDİN MAHMÛD
AHÎ EVREN B. ABBAS

Türkçesi
Doç. Dr. İsmail Bilgili
Dr. Abdulnasır Hakimi

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Halid Metin Yolcu

Son Okuma
Şüheda Kaya

VakıfBank Kültür Yayınları
Saray Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2024

ISBN 978-625-6647-01-5

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Ocak 2024

EL-LETÂİFU'L-GİYÂSİYYE

AHÎ EVREN

TÜRKÇESİ

İSMAİL BİLGİLİ

ABDULNASIR HAKİMİ

ŞEYH NASİRÜDDİN

MAHMÜD AHİ EVREN B. ABBAS

Ahîlik Teşkilatı'nın Anadolu'daki kurucusu ve debbağ esnafının piri olan Ahî Evren, İran'ın Batı Azerbaycan eyaletindeki Hoy kasabasında 1175 yılında doğdu. İlk eğitimini Horasan ve Maverâünnehir bölgesinde tamamladı. 13. asrın başında Bağdat'ta tanıştığı Fahreddin Râzi'nin talebelerinden Evhadüddin Kırmanî'nin müridi oldu ve onun vasıtasıyla Fütüvvet Teşkilatı'na katıldı. Ahî Evren, I. Gıyasettin Keyhüsrev döneminde 1204 yılında birçok meşayih ve âlimle birlikte Anadolu'ya geldi. Kayseri'ye yerleşen Ahî Evren debbağlık mesleği merkezli Ahî Teşkilatı'nı devletin himaye ve desteği altında tesis ederek teşkilatını Kayseri'den tüm Anadolu'ya yaydı. Sultan I. Alaeddin Keykubat'ın davetiyle 1228 yılında Konya'ya geldi. Burada mesleği yanında müderrislik yaptı. Ömrünün son yıllarını Kırşehir'de geçiren Ahî Evren, Ahî Teşkilatı'nı yeniden kurduğu Kırşehir'de 1262 yılında vefat etti.

İSMAİL BİLGİLİ

1966 yılında Rize Çayeli'nde doğdu. 1985 yılında Çayeli İmam Hatip Lisesi'nden, 1989 yılında da Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 1992 yılında "Konya Şeriyeye Sicillerinden Yüz Kırkıncı Defterde Kayıtlı Olaylar ve Hükümleri" isimli tez ile İslam Hukukunda Yüksek Lisans, 1999 yılında "İslam Hukukunda Ma'dûmun Satışı" isimli tez ile Doktora programını tamamladı. 1991-2010 yılları arasında MEB'de öğretmenlik yaptı. 2010 yılında Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde başladığı öğretim üyeliği görevini 13 Mayıs 2013 tarihinden itibaren Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalında devam ettirmektedir.

ABDULNASIR HAKİMİ

Abdulnasir Hakimi 1984 yılında Afganistan'ın kuzeyinde yer alan Cûzcân ilinin merkezi Şirbirgan'da dünyaya geldi. İlk, orta ve lise eğitimini doğduğu yerde tamamladı. 2008 yılında Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu ve aynı üniversitede İslam Hukuku Bilim Dalı'nda Yüksek lisans eğitimini 2011'de tamamladı. 2018 yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde İslam Hukuku Bilim Dalı'nda doktor oldu. Mart 2021'den beri İstanbul'da bulunan Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) Tahkik Birimi'nde Uzman olarak çalışmaktadır. Hakimi ileri derece Özbekçe, Farsça, Türkçe, Arapça ve orta seviye İngilizce bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	11
Çevirenlerin Önsözü	13
Giriş: Ahî Evren'in Hayatı, Eserleri, Ahî Teşkilatı ve “ <i>El-Letâifu'l-Gıyâsiyye</i> ”	
Adlı Eseri	17
Ahî Evren'in Hayatı	17
Ahî Evren'in Eserleri	20
Ahî Teşkilatı	23
El-Letâifu'l-Gıyâsiyye	26
1. Nüshaları	26
2. Kitabın Müellife Nispeti	30
3. Tercümede Kullanılan Nüshalar	35
4. Eserin İsmi, Yazılma Sebebi ve İçeriği	46
Sonuç	61
Bibliyografya	64

EL-LETÂİFU'L-GİYÂSİYYE

[Müellifin Mukaddimesi]	69
-------------------------	----

[BİRİNCİ MAKALE]

[İLMİN FAZİLETİ BEYANINDADIR]

I. Birinci Fasıl: İlmin Fazileti	75
[A. Kur'ân-ı Kerim'den Deliller]	75
[B. Tevrat, İncil ve Zebur'dan Deliller]	84
[C. Haberden Deliller]	86
[D. Diğer Deliller]	91
II. İkinci Fasıl: İlmin Hakikati, Niteliği ve Mahiyeti	97

III. Üçüncü Fasil: Aklî Delillere Göre İlmin Fazileti, Üstün Derecesi	101
IV. Dördüncü Fasil: İlmin Kısımlarının Açıklaması Hakkındadır	107
[A. Aklî İlimler]	107
[B. Naklî İlimler]	107
[C. Hem Aklî Hem Naklî İlimler]	108
[D. Usul/Kelam İlmindeki Kaideler]	109
[E. Fürû İlminin Kısımları]	113
[1. Maksud İlimler]	114
[2. Tebe' İlimler]	114
V. Beşinci Fasil: Usûl İlminin Faziletinin Açıklanması Hakkındadır	117
VI. Altıncı Fasil: İmanın Taklit ile Sahih Olmadığı Beyanındadır	133
VII. Yedinci Fasil: Kur'ân-ı Kerim ve Tefsir İlminin Faziletleri Beyanındadır	139
[A. Kur'ân-ı Kerim'in Faziletine Dair Burhanlar]	139
[B. Kur'ân İlimlerinin Tasnifi]	143

İKİNCİ MAKALE

YARATICI ALLAH TEÂLÂ'NIN VARLIĞININ DELİLLERİ BEYANINDADIR

I. Birinci Fasil: Yaratıcı Allah Teâlâ'nın Varlığının Küllî Delillerinin Açıklanması Hakkındadır	155
II. İkinci Fasil: Âlemin Sani'inin İspatına İlişkin Zahir Delillerin Beyanındadır	167
III. Üçüncü Fasil: Hakîm Allah Teâlâ'nın Varlığına Delalet Eden Göklar ve Unsurların Açıklanması Hakkındadır	181
IV. Dördüncü Fasil: Sani'-i Kadîm ve Hâlik-i Hakîm'in Varlığına Delalet Eden Yerküre Hallerinin Açıklanması Hakkındadır	199
V. Beşinci Fasil: Güneşin Âlemin Yaratıcısı Olan Allah'ın Kudret ve Hikmetine Dair Delillerinin Açıklanması Hakkındadır	211
VI. Altıncı Fasil: Ayın Hallerinin Âlemin Yaratıcısı Olan Allah'ın (c.c.)	

Varlığına ve Ulûhiyetinin Mükemmelliğine Delaleti Hakkındadır	225
VII. Yedinci Fasil: Yıldızların Doğuş ve Batışının İlahî Kudretin Mükemmelliğine ve Çeşitli Sonsuz Hikmetlerine Delaleti	229
VIII. Sekizinci Fasil: Gece ve Gündüzün Dönüşünün Allah'ın Varlığına Delil Olması	237
IX. Dokuzuncu Fasil: Burçların Hallerinin Âlemi Yaratan Allah'ın Kudret ve İradesinin Mükemmelliğine Delaleti	247
X. Onuncu Fasil: Kur'ân-ı Kerim'de Yıldızların Diğer Hallerinin Allah Teâlâ'nın Ulûhiyetinin Mükemmelliğine Delaleti	255
XI. Onbirinci Fasil: Gölgelerin Âlemi Yaratan Allah Teâlâ'nın Hikmetinin Mükemmelliğine Delaleti	259

ÜÇÜNCÜ MAKALE

İNSANIN HAL VE NİTELİKLERİNİN YARATICI OLAN ALLAH TEÂLÂ'NIN VARLIĞINA DELALETİ BEYANINDADIR

Birinci Bab: İnsanın Yaratılışının Hâkim-i Kadim Olan Allah Teâlâ'nın Varlığına Delaleti	265
I. Birinci Fasil: İnsanın Yaratılış Hikmetinin Faydaları	265
II. İkinci Fasil: İnsan Faziletinin Açıklanması Hakkındadır	272
III. Üçüncü Fasil: Hz. Âdem'in (a.s.) Yaratılışının Niteliği	284
IV. Dördüncü Fasil: Kur'ân-ı Kerim'de Geçen İnsanın Yaratılış Mertebeleri Beyanındadır	296
İkinci Bab: Basit Uzuvlarda İnsanoğlunun Yaratılış Harikaları	327
I. Fasil: Kemiklerin Vasfı Beyanındadır	328
Birinci Mesele: Kemiklerin Türleri	328
İkinci Mesele: Kemiklerin Niteliğinin Açıklanması	330
Üçüncü Mesele: Baş Kemiğinin Niteliği	333
Dördüncü Mesele: İnsan Uzuvlarının Faydaları	336
Üçüncü Bab: Mürekkebin Uzuvların Faydaları Beyanındadır	347

I. Birinci Fasıl: Beynin Bazı Faydaları	347
II. İkinci Fasıl: Gözün Harika Yaratılışı Beyanındadır	352
III. Üçüncü Fasıl: Kulağın Yaratılışının Faydaları	356
IV. Dördüncü Fasıl: [Duyma ve Görme Duyuları]	358
Duymanın Görmeden Daha Üstün Olduğunu Savunanların Delilleri	358
Görmenin Duymadan Daha Üstün Olduğunu Savunanların Delilleri	359
V. Beşinci Fasıl: Burnun Yaratılışının Faydaları	361
VI. Altıncı Fasıl: Ağızın Faydaları Beyanındadır	363
VII. Yedinci Fasıl: İnsan Yüzünün Yaratılış Harikalarının Beyanındadır	368
VIII. Sekizinci Fasıl: İnsan Vücudunun Tüm Âleme Benzemesi Hakkındadır	370
Dördüncü Bab: İnsan Ruhunun Marifeti ve Halleri Hakkındadır	373
I. Birinci Fasıl: Ruhun Hakikatinin Açıklanması	373
Aklî Deliller	373
Naklî Deliller	377
II. İkinci Fasıl: Ruhun İlgili Olduğu Şey Beyanındadır	379
III. Üçüncü Fasıl: Ruhun Mertebelerinin Açıklanması Hakkındadır	384
Kur'ân-ı Kerim'den Delil	384
Haberden Delil	384
Aklî Delil	385
İnsan Ruhunun Kuvvetleri	385
IV. Dördüncü Fasıl: Ruhların Bedenlerle İlişkisinin Sani'-i Kadîm Allah'ın Kudret ve Hikmetine Delaleti	391

Beşinci Bab: Nefsanî Kuvvetlerin Açıklanması Hakkındadır	393
[I. Nebatî Kuvvetler]	393
[II. Hayvanî Kuvvetler]	395
[III. İnsana Özel Kuvvetler]	396
Bibliyografya	399

KISALTMALAR

- a. mlf.** : Aynı müellif
(a.s.) : Aleyhi's-selam
b. : bin/İbn
bkz. : Bakınız
bsk. : Baskı
(c.c.)ü : Celle celalühü
Çev. : Çeviren
(çn.) : Çevirenlerin Notu
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
E : Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi
Nüshası, nr. 233
ed. : Editör
Hz. : Hazreti
K : Konya Mevlâna Müzesi Yazma Eserler
Kütüphanesi Nüshası, nr. 1727
nr. : Numara
nşr. : Neşreden
ö. : Ölüm Tarihi
(r.h.) : Rahmetullahi aleyh
(s.a.s.) : Sallallahu aleyhi ve sellem
s. : Sayfa
sy. : Sayı
T : Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
Nüshası, nr. 3775.
ts. : Tarihsiz
thk. : Tahkik eden
vr. : Varak
Yay. : Yayınları

ÇEVİRENLERİN ÖNSÖZÜ

Bu kitap, Ahî Evren'in usul/kelam ilmine dair Farsça olarak kaleme aldığı önemli çalışmalarındandır. *el-Letâifü'l-Gıyâsiyye* olarak isimlendirdiği eserini dört bölüm hâlinde yazmayı amaçladığını kitabın mukaddimesinde belirtmiştir. Bunlardan birinci bölüm, usul/kelam, ikinci bölüm fıkıh, üçüncü bölüm ahlak ve dördüncü bölüm dualardır. Müellifin uzun süre telifi ile uğraştığı eserinin günümüze sadece usul/kelam kısmı ulaşmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla eserin henüz tahkikli neşri yapılmamıştır. Eser üzerine yapılan çalışmalardan en önemlileri arasında İran'da 1300/1884 yılında yapılan taşbaskısı, Mısır'da 1973 yılında yapılan yüksek lisans tezi çerçevesinde Arapça tercümesi ve Lahor'da neşredilen Urduca tercümesi zikredilebilir.

Müellif, tercümesini tamamladığımız kelam ilmine dair kısmı üç makale hâlinde düzenlemiştir. Birinci makalede ilmin faziletinden bahseder. Bu konuyu ana başlıklar ve alt başlıklar çerçevesinde inceler. İkinci makalede yaratıcı olan Allah Teâlâ'nın varlığının ispatına dair delilleri detaylı bir şekilde anlatır. Bu bağlamda, gökler, yeryüzü, güneş, ay, yıldızlar, gece ve gündüzün doğuşu, burçların halleri, gölgelerin hâl ve niteliklerinin Allah'ın varlığı ve birliğine, hikmet ve kudretine delil olduğunu detaylı bir şekilde inceler. Üçüncü makalede, insanın hâl ve niteliklerinin yaratıcı olan Allah Teâlâ'nın varlığına delil olduğunu anlatır. Bu kapsamda insanın yaratılışı, insanın yaratılış hikmeti, insanın fazileti, Hz. Adem'in yaratılış niteliği, Kur'ân-ı Kerim'de insanın

yaratılış mertebeleri, basit ve mürekkebe uzuvlarda insanın yaratılış harikaları konularını inceler. Müellif üçüncü makaleyi insan ruhunun marifeti ve nefsanî kuvvetler bahsi ile sonlandırır.

Müellif, kitapta ele aldığı konuları ayet ve hadis metinleriyle müdellel ve anlaşılır hâle getirir, bazı konuları izah ederken Tevrat, Zebur ve İncil'den alıntılar yaparak eserini zenginleştirir. Yine eserde müellif birçok aklî delille konuların açıklamasını yapar. Kitap bu açıdan dinler tarihçileri tarafından ayrıca değerlendirilmesi gereken bir hüviyettir. Alıntılarının tamamı Arapça olup büyük bir kısmı da harekelidir. Arapça metinlerin Farsçaya izahlı tercümesi yapılarak meali verilir.

Eserin içerdiği konuların tertibine bakıldığında, müellifin bu eseriyle iman-amel-ahlaktan oluşan İslamî ilimleri bir bütün olarak bir araya getirmeyi hedeflediği görülür.

Eserin dili klasik Farsçadır. Dönemin Farsça yazım üslubunu yansıtmaları bakımından edebiyatçılar tarafından da incelenmesi gereken bir eser olduğu söylenebilir.

Tercüme edilen her çalışmada birtakım metot ve usuller takip edildiği gibi bu eserin Türkçe tercümesinde de takip ettiğimiz metotlar bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

a) Her şeyden önce tercüme ederken eserin anlam bütünlüğünü bozacak her türlü müdahale ve tahrifattan kaçınılmıştır. Tercümede kitabın üslubuna bağlı kalınarak müellifin muradına uygun bir çeviri yapılmaya çalışılmıştır.

b) Kitabın baş tarafında yer alan giriş yazısı İsmail Bilgili'nin kaleme aldığı makalenin¹ genişletilmiş halidir.

c) Kitabın tercümesinde el yazması üç nüsha esas alınmıştır. Bunlardan “K” rumuz ile verdiğimiz nüsha, Konya nüshasıdır.

1. İsmail Bilgili, “Ahi Evren'in “Letâifu'l-Ğiyâsiyye” Eseri ve Değerlendirmesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, ss. 75-94, Konya 2018.

Tercüme boyunca varak geçişleri [1^a], [1^b] şeklinde bu nüshadan verilmiştir. Bununla eserin orijinal metnine ulaşmak isteyen araştırmacılara bir imkân sunulması hedeflenmiştir.

d) “E” ve “T” rumuzuyla verilen Edirne ve Tahran nüshalarından “K” nüshasındaki eksiklik, düşüklük giderilmiş ve az sayıdaki hatalar düzeltilmiştir. Bu yönüyle tercümemiz metin tashihli bir özelliğe de sahip olmuştur. K nüshasındaki hataların tashih edildiği her kelime, ibare ve paragraf çift tırnak işareti içine alınarak dipnotlarda E ve T nüshasındaki yerlerin varak numaraları gösterilmiştir.

e) Metinde kapalı kalan bazı kavram ve ibareler dipnotlarda tarafımızdan açıklanmış, gerekli görülen yerlerde kaynakları da verilerek sonuna çevirenlerin notu anlamına gelen “-çn” şeklindeki kısaltma eklenmiştir.

f) Kitapta geçen âlimlerin vefat tarihleri metin arasında parantez içinde hicrî ve miladi olarak “(ö. /)” şeklinde verilmiştir.

g) Kitapta geçen ayetlerin Türkçe mealleri ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesinde çevrimiçi bulunan *Kur'ân Yolu Meal ve Tefsiri*'nden verilmiştir. Dipnotlarda ise sûre adı, sûre numarası ve ayet numaraları eklenmiştir. Yine dipnotlarda nüshalarda hatalı olarak verilen ayet lafızlarına dikkat çekilerek doğrularına işaret edilmiştir.

h) Kitapta geçen hadislerin Türkçe tercümeleri metinde verildikten sonra hadis kitaplarındaki yerleri gösterilmiştir.

i) Kitabın başlıklandırması “I, II, III, A, B, C, 1, 2, 3...” şeklindeki yaygın tertibe göre yapılmıştır.

j) Türkçe çevride kullanılan birtakım kısaltmalara kitabın baş kısmında kısaltmalar başlığı altında yer verilmiştir.

k) Metnin muhtevasının daha iyi anlaşılması amacıyla metne tarafımızca eklenen başlıklar köşeli parantezler “[]” içine alınmıştır.

1) Kitabın tercümesi sırasında yararlandığımız basılı kaynaklar ve internet kaynakları, giriş yazısının kaynaklarından ayrı olarak kitabın sonunda sıralanmıştır.

Bu tercüme sırasında zaman zaman bazı nüshadaki Farsça ibarelerin okunması ve tercümesinde yardım ve desteklerini esirgemeyen Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Nasiruddin Mazhari'ye teşekkür ederiz.

Her çalışma gibi bu çalışmada da farkında olmadan bazı hatalar olacağı muhakkaktır. Kitaba yapılacak olan eleştiriler kitabın sonraki baskılarında değerlendirilerek kitaba birer katkı olarak telakki edilecektir.

Son olarak bu çalışmayı yayınlayan VakıfBank Kültür Yayınları yetkililerine çok teşekkür ederiz.

Çalışma bizden, başarı yalnızca Allah'tandır.

Doç. Dr. İsmail Bilgili, Konya, 2023
Dr. Abdulnasır Hakimi, Üsküdar / İstanbul, 2023

GİRİŞ

AHÎ EVREN'İN HAYATI, ESERLERİ, AHÎ TEŞKİLATI VE “EL-LETÂİFU'L-GİYÂSİYYE” ADLI ESERİ

Ahî Evren, Anadolu'nun kültürünü şekillendiren manevi mimarlarımızdandır. İlmî, mesleği ve Anadolu'da kurduğu Ahî Teşkilatı'yla adını ve etkisini günümüze taşıyan, kültür, ahlak ve iktisadî bakımdan İslam mirasının oluşumuna önemli katkı sağlayan biridir. Ahî Evren, olgunlaşan düşüncesi neticesinde kaleme aldığı eserleriyle de İslam'a hizmet eden seçkin bir âlimdir. Ahî Evren, eserlerinde İslam düşünce yapısını iman, amel ve ahlak bütünlüğü içinde yansıtmaya çalışmıştır. Eserleri, ilim ve düşünce dünyamıza zenginlik katar niteliktedir.

Ahî Evren'in *el-Letâifu'l-Giyâsiyye* adlı eserinin tercümesine geçmeden önce müellifin hayatı, eserleri ve tercüme edilen eseri hakkında bu bölümde bilgi sunulacaktır.

AHÎ EVREN'İN HAYATI

Ahîlik Teşkilatı'nın Anadolu'daki kurucusu, ahîlerin şeyhi ve debbağ esnafının piri olan Ahî Evren'in asıl adı Mahmud b. Ahmet'tir. Tam künyesi Şeyh Nasırüddin Ebu'l-Hakayık Mahmud b. Ahmed el-Hoyî'dir.¹ Türkmen yerleşim bölgesi olan İran'ın

1. Mikail Bayram, “Ahî Evren Kimdir? (Gerçek Şahsiyeti ve Eserleri)”, *Diyanet Dergisi*, Cilt XVII, sy. 1, Ocak-Şubat 1978, s. 24-32, s. 27; Mehmet Hacı Ali Gökmenoğlu, “Ahî Evren ve Ahiliğin Doğuşu”, *Ahîlik ve Meslek Ahlakı*, Konya 2016, s. 19. Ahî Evren'in asıl adının “Şeyh Nasuriddin Ahî Evren b. Abbas”

Batı Azerbaycan eyaletinin Hoy kasabasında 567/1175 yılında doğar.² İlk dönemlerde Şeyh Nasırüddin Mahmud olarak bilinen Ahî Evren'e "Evren/Evran" adı, vefatından iki asır sonra menkıbevî bir isim olarak izafe edilir.³

İlk eğitimini Horasan ve Maverâünnehir bölgesinde alan Ahî Evren, Eş'arî kelamcı Fahreddin Râzî'den (ö. 1209) çok istifade eder, hizmetinde bulunur. İlk tasavvufi terbiyesini de Horasan ve Maverâünnehir bölgesinde iken Ahmed-i Yesevî'nin (ö. 1066) talebelerinden alır. 13. asrın hemen başında Bağdat'ta tanıştığı Fahreddin Râzî'nin talebelerinden Evhadüddin Kirmanî'ye (ö. 1238) mürit olur, vefat edene kadar kendisinden ilim ve irfan öğrenir.⁴ Ahî Evren, Evhadüddin vasıtasıyla Abbasi halifelerinden Ebül-Abbâs en-Nâsır-Lidînillâh Ahmed b. el-Müstazî-Biemrillâh el-Hasen el-Abbâsî'nin (ö. 1225) kurduğu Fütüvvet Teşkilatı'na katılır. Bağdat'ın ilim, irfan ve sanat merkezi olması, Ahî Evren'in fikirlerinin gelişmesinde etkili olur. İlmî tahsilini tamamlayan Ahî Evren, Anadolu Selçukluları Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde 1204 yılında birçok meşayih ve âlimlerle beraber Anadolu'ya gelir.⁵

Evhadüddin Kirmanî'nin kızı Fatma Hatun Ana ile evlenen Ahî Evren, hocasıyla birlikte Kayseri'ye yerleşerek bir debbağ/derici atölyesi kurar. Debbağlık mesleği merkezli Ahî Teşkilatı'nı devletin himaye ve desteği altında tesis eden Ahî Evren, teşkilatını Kayseri'den tüm Anadolu'ya yayar. Ahî Evren, Kayseri'de

olduğu da kayıtlarda geçmektedir. İlhan Şahin, "Ahî Evren", *Ahîlik Ansiklopedisi*, 1/80; a. mlf., "Ahî Evren", *DİA*, 1/529.

2. Bayram, "Ahî Evren", s. 29.

3. Gökmenoğlu, "Ahî Evren", s. 19. Ahî Evren'in mitolojik bir şahsiyet olmadığı ve gerçek kişiliği hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Mikail Bayram, *Ahî Evren ve Ahî Teşkilatının Kuruluşu*, Konya 1991, s. 76-77.

4. Bayram, "Ahî Evren", s. 29.

5. Gökmenoğlu, "Ahî Evren", s. 21.

bulunduğu esnada hanımı Fatma Hatun vasıtasıyla “Bacıyân-ı Rum/Anadolu Bacıları” teşkilatının da oluşumunu sağlar.⁶

Anadolu Selçukluları Sultanı I. Alaeddin Keykubat'ın (ö. 1237) davetiyle 1228 yılında Konya'ya gelen Ahî Evren, burada mesleği yanı sıra Hânîkâh-ı Lâlâ ve Hanîkâh-ı Ziya'nın şeyhliği-ni/müdürrisliğini de yürütür, Ziya Medresesinde hadis ilmi oku-tur.⁷ Sultan II. Gıyaseddin'in 1237'de tahta geçmesi neticesinde yönetimle ahîlerin arası açılınca bir sebebe binaen Ahî Evren de hapse atılır.⁸ Anadolu Selçukluları Sultanı Moğolların 1243'teki Köseadağ saldırısında yenilgiye uğrayınca Moğollar, Kayseri'ye gi-rerek özellikle ahî ve bacılara yönelik gerçekleştirdikleri katliam-larla merkezi Kayseri olan Ahî ve Bacı Teşkilatı'nın dağılmasına neden olur.⁹

II. Gıyaseddin döneminde Konya'da beş yıl kadar hapis yatan Ahî Evren, II. Gıyaseddin'in ölümü üzerine yönetime ge-tirilen oğlu II. İzzuddin Keykavus vesilesiyle serbest bırakılarak Denizli'ye gider. Denizli'de kısa bir süre kalan Ahî Evren, Sad-reddin Konevî (ö. 1274) vasıtasıyla Konya'ya gelir. Ahî Evren Kon-ya'ya gelmeden önce Denizli'de Ahî Sinan isimindeki talebesini yerine halife olarak bırakır.¹⁰ Konya'da uzun süre kalmayan Ahî Evren, Kırşehir'e giderek oraya yerleşir. Ömrünün son yıllarını Kırşehir'de geçiren Ahî Evren, Ahî Teşkilatı'nı yeniden kurduğu Kırşehir'de 660/1262 yılında vefat eder.¹¹

6. Gökmenoğlu, “Ahî Evren”, s. 21.

7. Ahî Evren, *İmanın Boyutları (Metâli'u'l-îmân)*, İlave Notlarla Terc. Mikail Bayram, Damla Matbaacılık, ts., s. 19, 25.

8. Hapse atılması ve hapiste kalma süresi hakkında kendi eserlerinden elde edilen bilgiler için bkz. Ahî Evren, *İmanın Boyutları (Metâli'u'l-îmân)*, İlave Notlarla Terc. Mikail Bayram, s. 24-25.

9. Bayram, “Ahî Evren”, 29-30; Gökmenoğlu, “Ahî Evren”, s. 22.

10. Bayram, “Ahî Evren”, s. 30.

11. Bayram, “Ahî Evren”, s. 29. Vefatının 1261 olduğu bilgisi de bulunmaktadır.